

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The local impact of a global court : assessing the impact of the International Criminal Court in situation countries

Wierda, M.I.

Citation

Wierda, M. I. (2019, January 9). *The local impact of a global court : assessing the impact of the International Criminal Court in situation countries*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/68230>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/68230>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/68230> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Wierda, M.I.

Title: The local impact of a global court : assessing the impact of the International Criminal Court in situation countries

Issue Date: 2019-01-09

Samenvatting (Summary in Dutch)

Wat is de impact van het Internationaal Strafhof op nationaal niveau?

In 1998 werd, na jaren van onderhandeling, het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (het ICC of het Strafhof) door 120 landen aangenomen. In 2002 kon het Strafhof worden opgezet, hetgeen veel sneller was dan verwacht. Oprichters van het Internationaal Strafhof spraken van een grote doorbraak in de strijd tegen straffeloosheid, een teken van ware vooruitgang voor de mensheid en een permanente maatregel om conflicten en menselijk leed te verminderen.

Nu, twintig jaar later, worden er steeds meer vragen gesteld over de daadwerkelijke impact van het Strafhof. De resultaten van het Strafhof zijn teleurstellend; tot nu toe heeft het ICC in totaal weinig strafzaken afgehandeld en zijn er maar 4 mensen veroordeeld in Den Haag. Eén daarvan, Jean-Pierre Bemba, de vicepresident van Congo, is na 10 jaar alsnog vrijgesproken in hoger beroep. Maar de oprichters en aanhangers van het Strafhof erkennen in toenemende mate dat de impact van het ICC breder moet worden gezien dan alleen de rechtszaken in Den Haag.

Dit proefschrift stelt daarom de vraag: wat is de impact van het Statuut van Rome en het Internationaal Strafhof op nationaal niveau? Hoe wordt deze impact beoordeeld? Is het Strafhof effectief in het verminderen of voorkomen van internationale misdrijven (waaronder genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdrijven)? Stelt het landen beter in staat om internationale misdrijven te berechten, of om conflicten op te lossen? Wat is de impact op slachtoffers, en hoe wordt het Strafhof gezien door de bevolking in het algemeen?

Veel van de literatuur over het ICC gaat over de juridische ontwikkelingen bij het Strafhof of over de rol van het ICC in Afrika. Over de impact van het ICC in specifieke landen is weinig geschreven. Dit proefschrift tracht echter een breder beeld te schetsen van de rol van het ICC in landen gesitueerd op verschillende continenten, waaronder Afghanistan, Colombia, Libië, Kenya en Oeganda. De landen zijn gekozen op basis van professionele ervaring van de kandidaat. Om de bevindingen te onderbouwen maakt het proefschrift gebruik van diverse bronnen, waaronder juridische documenten en uitspraken van het ICC, academische artikelen, beleidsstukken van NGO's en denktanks, stukken uit de media en interviews met stafleden van het Hof en met opinieleiders in de betreffende landen.

Uit de literatuur blijkt dat er geen consensus bestaat over de doelen van het Strafhof; er heerst onzekerheid over de "identiteit" van het Hof. Enerzijds is het ICC niet simpelweg een strafhof, maar anderzijds is het ook niet een instrument voor het bereiken van vrede, of "transitional justice", of verzoening. In het Statuut van Rome wordt in de preambule het ultieme doel van het hof als volgt gedefinieerd: "een eind te maken aan straffeloosheid, door het bevorderen van een cultuur van

aansprakelijkheid voor 's werelds ernstigste misdaden." Maar hoe kan dit gemeten worden?

Hoofdstuk 1 stelt een beoordelingskader voor. Dit beoordelingskader is gebaseerd op de tekst van het Statuut van Rome, beleidsstukken, en uitspraken van de oprichters, hoofdaanklager, rechters, en andere hoofdpersonen van het Hof. Om een cultuur van aansprakelijkheid te bevorderen wordt er van het ICC verwacht dat ze van invloed zal zijn op instellingen, processen en personen, om verdere misdrijven te voorkomen. Het beoordelingskader bestaat uit vier onderdelen die kunnen worden gemeten: systematische effecten (effecten binnen nationale rechtssystemen); transformatieve effecten (impact op politieke processen zoals vredesonderhandelingen); reparatieve effecten (impact op slachtoffers); en demonstratieve effecten (met het Strafhof als voorbeeld voor lokale bevolkingen).

Hoofdstuk 2 stelt de vraag of het wettelijk kader betreffende het complementaire karakter van het Strafhof, in de artikelen 17-19 van het Statuut van Rome, geschikt is om veranderingen in nationale rechtssystemen te waarborgen (systematische effecten). In de praktijk concurreert het ICC vaak met nationale autoriteiten. De nauwe focus van het ICC op slechts enkele individuen is niet genoeg om de problematiek van straffeloosheid op nationaal niveau te verhelpen. Het concept van "complementariteit" vereist niet dat er gekeken wordt naar de kwaliteit van processen en of die wel eerlijk zijn. Vaak ontstaat er een soort "parallellisme" tussen nationale autoriteiten en het Hof; als nationale autoriteiten misdaden zelf niet kunnen of willen vervolgen, kan het ICC dat ook niet. Dit is omdat het ICC grotendeels afhankelijk is van de nationale autoriteiten om onderzoek uit te voeren, verdachten te arresteren en getuigen te beschermen.

Wel is er sprake van een proces van "internaliseren" (zich eigen maken) van de normen van het Statuut van Rome in landen onder toezicht van het Strafhof. Hoofdstuk 3 analyseert deze "systematische effecten" waaronder: (1) het aannemen van nationale wetgeving voor de criminalisering van internationale misdrijven (genocide, misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden); (2) het aannemen van andere wetgeving gebaseerd op de normen van het Statuut van Rome (b.v. voor slachtoffers of bescherming van getuigen); (3) het oprichten van nieuwe, gespecialiseerde instellingen om internationale misdrijven te berechten; (4) het initiëren van nationale strafrechtelijke processen om internationale misdrijven te berechten. Het hoofdstuk concludeert dat internalisering wel plaats vindt, maar dat nationale autoriteiten vaak gemotiveerd zijn om stappen te ondernemen juist om een interventie van het Strafhof te ontlopen. Ook is de oprechtheid van nationale processen vaak moeilijk te beoordelen, maar het is wel mogelijk om indicatoren te identificeren om dit te bepalen.

Transformatief effect verwijst naar het normatieve effect dat het Statuut van Rome kan hebben op vredesonderhandelingen. Eerder werden er in vredesonderhandelingen of transities regelmatig amnestieën toegekend; Zuid Afrika is daar een beroemd voorbeeld van. De artikelen 16 en 53 van het Statuut van

Rome zijn juist in het Statuut opgenomen om een balans tussen vrede en recht te bewaren, maar zijn tot nu toe niet gebruikt. Hoofdstuk 4 evalueert de normatieve effecten van het Statuut van Rome op vredesonderhandelingen, in Colombia en Oeganda, waaronder: (1) de impact op de inhoud van vredesonderhandelingen, inclusief de schaal van vervolgingen, of de aard van straffen; (2) de impact van de ICC op het proces van vredesonderhandelingen, bijvoorbeeld door het perspectief van slachtoffers op te nemen; (3) de vraag of het Statuut van Rome heeft geleid tot minder amnestieën voor internationale misdaden. Het Statuut van Rome heeft duidelijk transformatief effect gehad op zowel de inhoud als het proces van vredesonderhandelingen in Colombia en Oeganda, maar in Afghanistan en Libië zijn er amnestiewetten aangenomen zelfs onder het toezicht van de ICC.

De rechten van slachtoffers zijn een centraal onderdeel van het Statuut van Rome en het mandaat van de ICC. Hoofdstuk 5 beoordeelt het “reparatief (of herstellend) effect”, namelijk: (1) of slachtoffers in staat zijn op een zinvolle manier deel te nemen aan de processen van het Strafhof; (2) of en hoe hun wensen een deel vormen van de strategie van de aanklager van de Strafhof; (3) of slachtoffers hulp of schadevergoeding ontvangen via het ICC of via het Trust Fund for Victims. Het hoofdstuk betoogt dat het reparatief effect van het Statuut van Rome en het ICC op slachtoffers minimaal is. Dit is omdat slachtoffers te talrijk zijn om zinvol deel te nemen aan de processen, of om meer dan een puur symbolische schadevergoeding te ontvangen. Zelfs het “do no harm” beginsel werd niet altijd gerespecteerd. Een voorbeeld daarvan is Kenya. Het Strafhof erkent wel de rechten van slachtoffers, maar kan niet veel bijdragen aan daadwerkelijke genoegdoening. Het Trust Fund for Victims speelt een constructieve rol, maar dat is juist vanwege een non-juridische, humanitaire aanpak.

Het Strafhof heeft ook een sociale impact. De acties van het Strafhof dienen als een belangrijk voorbeeld van strafrechtelijke processen en hebben een “demonstratief effect”, als voorbeeld van een juridisch proces, op getroffen gemeenschappen. Hoofdstuk 6 analyseert enkele trends in percepties van het ICC in verschillende landen. Hierbij is de uitdaging dat het Hof actief is in landen die al langdurig in conflict zijn. Het Strafhof wordt vaak niet als onpartijdig beschouwd. Ook zijn de lokale prioriteiten in verband met gerechtigheid vaak anders dan de prioriteiten van het ICC. Soms is de nadruk b.v. meer op genoegdoening. Soms heeft de lokale bevolking voorkeur voor nationale of non-juridische processen en wordt het Strafhof gezien als een instrument van het Westen of als niet legitiem. Ook wordt het Strafhof als complicerende factor gezien in het oplossen van conflicten.

In hoofdstuk 7 worden de conclusies getrokken over deze verschillende “effecten” en wat die betekenen voor de toekomst van het ICC. De normatieve impact van het Strafhof wordt namelijk ondermijnd door gebrek aan “sociale impact.” Het Strafhof had misschien nog het meeste impact waar het het minste nodig was, namelijk in Colombia, waar er sprake is van een robuust rechtssysteem en er al veel strafzaken plaats vinden op nationaal niveau. Het proefschrift pleit voor een meer context-sensitieve aanpak in het toepassen van internationaal strafrecht en de normen van

het Statuut van Rome. Deels kan dit bereikt worden door het aanpassen van huidige praktijken en het beleid van het Strafhof binnen het Statuut van Rome. Maar ook moeten bepaalde fundamentele kwesties opnieuw doordacht worden. Zou het Strafhof bijvoorbeeld minder situaties in behandeling moeten nemen en zich zo meer verdiepen in een gering aantal situaties? Zijn er andere manieren of modellen te vinden om de normen van het Statuut van Rome te bevorderen op lokaal niveau? Dit proefschrift bepleit dat daar wel mogelijkheden voor zijn, en dat hier meer aandacht voor nodig is in de toekomst.